ИНДИВИДУАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ ПО БЪЛГАРСКО НАРОДНО ПЕЕНЕ СЪС СТУДЕНТИ ОТ МУЗИКАЛНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИТЕ СПЕЦИАЛНОСТИ В СИТУАЦИЯ НА ОТДАЛЕЧЕН ДОСТЪП. ОПТИМИЗИРАНЕ НА ПЕДАГОГИЧЕСКИТЕ ПОДХОДИ

Ана Борисова

INDIVIDUAL ONLINE COACHING IN BULGARIAN FOLKLORE SINGING WITH STUDENTS IN MUSIC EDUCATION SPECIALTIES. OPTIMIZATION OF THE PEDAGOGICAL APPROACHES

Ana Borisova

Abstract: *This text deals with the recent problems in the online implementation of individual coaching in Bulgarian folklore singing for the music education specialties. Based on the results achieved by my students in the University of Veliko Taranovo, I have exerted several optimized approaches, which changed the online coaching in Bulgarian folklore singing and brought successful results. These approaches could assist in the education processes of the students and would be useful when they resume their usual classroom form of studying.*

Keywords: *Music education, individual online coaching, Bulgarian folklore singing, optimization, pedagogical approaches*

ВЪВЕДЕНИЕ

Ситуацията на пандемията от Ковид-19 несъмнено предизвика множество промени в различни аспекти от живота на съвременния човек. Резултатите от тези промени обаче предстои тепърва да бъдат обсъждани и анализирани. Една от областите, в които се генерират особени промени, е именно образователният процес във всичките му йерархични структури и форми.

Настоящият текст е вдъхновен от скромния ми опит на преподаване в онлайн среда, който придобих през академичната 2020/2021 година по време на работния процес със студенти от специалност „Педагогика на обучението по музика", изучаващи дисциплината Специален предмет – народно пеене. Емоционалното оттласкване за написването му беше генерирано от участието ми във Втората научна конференция, организирана от катедра „Музика" към Великотърновския университет, посветена на съвременното музикално образование и възпитание, и запознаването ми с текст, фокусиращ вниманието си върху обучението по музика в среден курс в ситуация на отдалечен достъп, с автор доц. д-р Росица Драганова. Базирайки се на нейния труд, реших да опиша проблемите, които срещнах в своята практика със студентите, да подложа на коментари и анализи положителните и отрицателните явления, възникнали в този период при моята индивидуална вокална работа, да споделя и предложа нови, оптимизирани педагогически подходи, които биха подпомогнали процеса на обучението по народно пеене в ситуация на отдалечен достъп.

МЕТОДОЛОГИЯ

Обект на настоящата разработка е индивидуалното обучение по народно пеене. **Предмет** на разработката е индивидуалното обучение по народно пеене със студенти от музикално-

педагогическите специалности в ситуация на отдалечен достъп. **Целта** е да се анализират и сравнят двата вида обучение по народно пеене – присъствено обучение и обучение с отдалечен достъп, както и да се направи опит за извеждане на нови оптимизирани педагогически подходи, които да доведат до подобряване на резултатите при индивидуалната вокална работа на преподаватели и студенти в ситуация на отдалечен достъп.

За да се осъществи тази цел, е необходимо:

1. Да се проучи и опише къде и кога възниква електронното обучение и да се направи обзор на актуалната литература, близка до темата на настоящия текст;
2. Да се направи описание на подходите в индивидуалното обучение по българско народно пеене в присъствена форма на обучение и в ситуация на отдалечен достъп;
3. Да се анализират и сравнят двата вида обучение и да се изведат новите оптимизирани подходи, наложили своята употреба по време на обучението с отдалечен достъп.

РЕЗУЛТАТИ

Е-обучението някога и днес

Електронното обучение е сравнително нов тип обучение за територията на България, но в световен мащаб то е част от научната работа на мнозина американски учени още през 60-те години на XX век. „Произходът на електронното обучение, което се практикува в бизнеса, висшето образование и армията, произхожда от задълбочената работа на Патрик Сюпс и Дон Бицер от Университета в Илинойс. Активни в тази област са били Портър (1959) и Ютал (1962), както и Флетчър (2002), но Сюпс и Бицер са тези, които ясно са обособили използването на технологията в рамките на по-широка образователна програма (Suppes, 1964, 1966, 1986).” (Nicholson 2007: 3)

Обучението с отдалечен достъп във висшите учебни заведения днес, притиснато от пандемичната световна обстановка, се отнася както до преподаване на **лекционни**, така и на **практически курсове** в **групова и индивидуална форма на обучение**. Това мотивира голяма част от преподавателите да придобият особена предприемчивост, гъвкавост, новаторство и смелост в търсене на правилните педагогически подходи и ежедневното им оптимизиране, с които да подкрепят работата на студентите и да подпомогнат справянето им с поставените задачи.

Сравнение на подходите при индивидуалното обучение по народно пеене със студенти в присъствена форма и в ситуация на отдалечен достъп

В дните преди наложилата се пандемия обучението в дисциплината Специален предмет – народно пеене се осъществяваше в университетската аудитория по предварително изготвена учебна програма, в присъствието на вокалния педагог, посредством инструмента пиано (използва се като облигатен инструмент във вокалното обучение при академичното народно пеене). За разлика от присъственото обучение обаче, онлайн упражненията, които бяха проведени от мен през изминалата академична година, се осъществиха чрез приложението Microsoft Teams, с аудио и видео връзка в реално време, което подпомогна осъществяването на упражненията и срещите „на живо с отдалечен достъп” – преподавател/студент.

В следващата таблица ще бъде направен опит да се сравнят подходите в процеса на обучение в двете ситуации – присъствено и с отдалечен достъп.

Таблица. **Педагогически подходи при индивидуалното обучение по българско народно пеене в присъствена форма и в ситуация на отдалечен достъп**

Педагогически подходи в различните етапи и процеси при разучаването на песенни образци в часа по народно пеене (практически упражнения)	
Присъствена форма на обучение	**Обучение в ситуация на отдалечен достъп**
1. **Процес на разпяване** – осъществява се в реално време от страна на преподавателя в началото на учебния час.	**1.** **Процес на разпяване – промяна в подхода**: Предварителна подготовка на упражнения за разпяване, които студентите създават – текст и музика, по предварително зададен от преподавателя метрум, лад, орнаментика, продължителност и конкретна задача, към която е насочено упражнението в процеса на разпяване. **Осъществява се асинхронно**. Процесът на разпяване се осъществява от обучаващия се, в реално време (с помощта на инструмента пиано). Възможна е корекция или насока от страна на вокалния педагог по време на самия процес. **Осъществява се синхронно**.
2. **Работа върху песенния материал. 2.1. Първи етап**: Солфежиране на песенния образец – осъществява се чрез демонстрация **първо** от страна на вокалния педагог, а след това от страна на студента. **2.1. Втори етап** – първоначално въвеждане на художествения текст – осъществява се от страна на вокалния педагог по време на часа. **2.3. Трети етап** – вторично представяне на изучения песенен образец от страна на студента (с художествен текст) по време на учебния час. Преподавателят осъществява контрол и коментари при възникване на неточности.	**2.** **Работа върху песенния материал.** **2.1. Първи етап – промяна в подхода**: Солфежиране на песенния материал **директно** от студента, чрез осъществен от него аудиозапис, който изпраща на преподавателя посредством електронна поща. **Осъществява се асинхронно**. **2.2. Втори етап** – първоначално въвеждане на художествения текст. **Промяна в подхода**: Студентът получава аудиозапис на художествения текст с гласа на вокалния педагог. **Осъществява се асинхронно**. **2.3. Трети етап** – вторично представяне на изучения песенен образец от страна на студента (с художествен текст) и изработване на специфични вокално технически особености по време на учебния час. **Промяна в подхода** – осъществява се чрез две последователни стъпки: - **Първа стъпка**: с помощта на писмени коментари, изпратени чрез електронната поща, касаещи евентуални технически неточности. **Осъществява се асинхронно**. - **Втора стъпка**: студентът изчита и осмисля коментарите, след което се осъществява онлайн среща (по време на

	учебния час), в която предвид извършената предварителна вокална работа от страна на студента, песенният образец би могъл да бъде финализиран много по-лесно. **Осъществява се синхронно**.
3. Художествено-творческа изява и оценяване – по време на продукция или концерт.	**3.** Художествено-творческа изява и оценяване – **промяна в подхода**: Осъществява се по време на онлайн концерт или видеозапис с индивидуално изпълнение. С цел мотивиране на студентите е възможно преподавателят предварително да обяви, че най-добре представените образци ще бъдат публикувани в обособените за целта онлайн платформи.

Анализи на таблицата.

Резултатите, които бяха отчетени след края на академичната година в ситуация на отдалечен достъп, не бяха задоволителни, а неочаквано добри:

1. В процеса на **разпяване**, който съм провеждала в ситуация на присъствено обучение, в годините забелязвах видимо „отпускане" от страна на студентите, което се състоеше в леко разконцентриране. Това според мен се дължеше на факта, че единствено преподавателят генерира и предлага на обучаващия се упражненията за разпяване, а той само ги възпроизвежда, т.е. самият студент не мисли за целта, която му се поставя, а е само изпълнител на поставената му задача (на моменти се усеща като пасивен участник в процеса). Този проблем е стоял в моето съзнание във времето преди онлайн обучението, но до момента не бях предприела адекватна промяна, която да подобри смисъла на тази важна част от урока. Ето защо сега, когато се намерих „притисната" от настоящата обстановка на обучение в онлайн среда, реших да направя промяна, която да подобри качеството на разпевния процес. Това се случи, като от една страна бяха поставени задачи на студентите да създадат свои упражнения за разпяване (по изготвени от мен критерии), а от друга – да се разпяват сами в началото на всеки урок, като внимателно подбират всяко упражнение, спрямо етапа на разпяването. Това подпомогна изключително онлайн работата и мотивира студентите да мислят за целите на разпяването, да бъдат максимално концентрирани и самостоятелни и не на последно място – да влязат в ролята на преподаватели-вокални педагози. Този нов подход подобри мисленето по отношение на ладовете, метроритмиката, орнаментиката, за това в коя част на певческия диапазон да бъде поставено даденото упражнение (предвид спецификата на всеки глас) и не на последно място – за изсвирването на упражнението на пианото, което е особен проблем в моята педагогическа практика. Самостоятелната работа, с която се ангажират студентите по време на подготовката на упражненията за разпяване, е осъществена асинхронно, което ги мотивира да мислят многоаспектно и създава нов тип самостоятелност у тях, а моментът на разпяване се осъществява синхронно (самостоятелно), по време на самия урок. Тук може да се направи аналог с момент от текста на Росица Драганова, посветен на обучението по музика в среден курс на общообразователното училище, която споделя следните разсъждения по отношение на това дали две синхронни упражнения, проведени онлайн, не биха били по-ползотворни за учениците, в сравнение с едно (първото),

проведено асинхронно (самостоятелно) и второ, проведено синхронно (онлайн): „Нима не е по-добре мястото на асинхронното и синхронното занимание да се разменят или и двата часа да се проведат онлайн? На първо място, ще пострада качеството на звука, а и дистанционната форма така или иначе не позволява да се упражнява достатъчен контрол от страна на учителя за това как се изпълнява тази задача. От друга страна, чувството за отговорност и постигната самостоятелност, дублирането на аудиото с интересно/подходящо видео, както и ясното указание, че по време на следващото занимание онлайн учителят ще провери свършената работа чрез поредица от въпроси, активизират учениците, повишават съсредоточеността...” (Драганова 2021: 4). Този ефект в моята практика бе постигнат, дори надграден, защото задачата бе заложена за изпълнение асинхронно/синхронно, което доведе до пълна концентрация от страна на студента.

2. **Работата върху песенния материал** включва три етапа – солфежиране, работа върху художествения текст и художествена завършеност на материала (овладяно дишане и фразиране, овладяване на характерните за областта звукообразуване и орнаментика и специфики на музикално-фолклорния диалект). Това е дълъг и сложен процес.

   2.1. Първи етап – солфежиране. Повечето студенти изпълняват тази задача с неохота, защото предпочитат да разучат образеца по слуховоподражателен път (чрез гласа на вокалния педагог или аудиозапис). Ето защо, чрез предложения нов подход, инспириран от онлайн процеса, подтиквам студентите към самостоятелна работа върху нотния текст, която да развие уменията им по отношение на нотната грамотност и да ги запознае с начините за изписването на мелодията и орнаментиката на дадения песенен пример. В ситуацията на онлайн обучение новото, което изисквам е, че студентът трябва **задължително** да изпрати аудиозапис на солфежирания нотен текст – това, което никога не съм изисквала в работата си при присъственото обучение. Единствената ми молба към студентите в този случай е била да солфежират вкъщи, което според мен много от тях за съжаление са неглижирали по време на присъственото обучение. И така, резултатът от този променен подход беше впечатляващ, защото оказа положително влияние върху самостоятелната работа при подготовката на авторските упражнения за разпяване и подтикна студентите да мислят много по-критично по отношение на своята работа.

   2.2. Втори етап – първоначално въвеждане на художествения текст (след като студентът е осъществил запис на солфежирането). Беше въведен нов подход при обучението в онлайн среда – въвеждане на художествения текст на песенния образец с помощта на аудиозапис, който се предоставя на студента (с гласа на вокалния педагог) и подпомага поставянето на текста на песента. По време на онлайн обучението ежедневно съм получавала записи от своите студенти. Оказа се, че този асинхронен начин на работа ги мотивира да отделят повече време за пеене и да се фокусират върху детайлите. Писмените коментари, които изпращах във вид на електронни текстови съобщения, касаещи евентуалните неточности при изпълненията на студентите, оказаха изключителен ефект за по-бързото постигане на целите по време на обучението, защото четейки, те задълбочено и внимателно вникваха в описаните от мен стъпки, които трябва да следват. Толкова активен и генериращ самостоятелност процес при работата от страна на студентите, не беше постиган в моята работа до този момент по време на присъственото обучение, защото, по мои впечатления, базиращи се на дванадесетгодишната ми практика като вокален педагог, обучаващите се разчитат не толкова на самостоятелната си работа вкъщи, а на знанията и уменията, които генерират по време на часа.

2.3. Трети етап – вторично представяне на изучения песенен образец от страна на студента и изработване на специфични вокално-технически особености. При вокалната работа в присъствена форма на обучение, в този етап се очаква песенният образец да бъде финализиран. Преподавателят изслушва изпълнението на студента, коментира евентуалните неточности и демонстрира начина, по който трябва да се изпълнят. Каква е разликата в подхода при онлайн обучението в този етап? Разликата е в това, че, на първо място студентът разполага с аудиозаписи на проблемните места, върху които трябва да работи и по този начин може по всяко време, по слуховоподражателен път, да ги слуша и работи върху тях. Също така, поведен от желанието за успешна реализация на песенния образец, той е свободен да изпраща на преподавателя записи, дори и извън рамките на учебния час, които преподавателят коментира своевременно и дава своите насоки, както и свои аудиозаписи на определени фрази и мотиви от песенния образец.

Базирайки се на практическата си работа през вече отминалата академична година, мога да кажа, че чрез това онлайн общуване, извън часовете по учебна програма, осъществяващо се посредством онлайн диалог между преподаватели и студенти, чрез записи, коментари и напътствия, значително се скъсява пътят до постигане на поставените цели, пробужда се чувство на силна вътрешна мотивация у студентите и интерес към реализация на следващи задачи.

3. **Художествено-творческата изява** и оценяването на студентите при присъственото обучение се осъществяваха чрез система две в едно. По време на продукция или концерт студентите представят изучения материал, който е база за оценяването. При онлайн обучението изявата „на живо" пред публика в концертна зала беше невъзможна. И тук, благодарение на технологиите, студентите получиха огромна възможност за творческа изява и то не само пред определен брой хора (публиката при участие в концерт), а пред огромен брой хора, до които е възможно да достигне популяризирането на един онлайн концерт или видеозапис. Тези възможности мотивираха изключително много студентите, защото самите те, като млади хора, използващи интернет, ясно осъзнаваха отговорността, която носят с всяко свое изпълнение. В моята практика на онлайн преподаване, студентите дори многократно сами са определяли качеството си на изпълнение като задоволително и са се стремили към подобряване на изпълненията си, осъзнавайки, че при евентуалното им споделяне в пространството ще бъдат обект на обсъждане, оценяване и коментари. Ето защо считам, че моментът с технологиите и оценяването е изключително градивен и приносен за индивидуалното обучение по народно пеене именно, защото възпитава критичност и самооценка.

ДИСКУСИЯ

Безспорен е фактът, че онлайн обучението е огромно предизвикателство за системата на образованието, което обаче генерира гъвкавост и креативност у преподаватели и студенти. Базирайки се на новите подходи, чрез които работих през последната година, бих могла да допусна, че индивидуалното онлайн обучение по народно пеене е този тип обучение, при което преподавателите биха могли да постигнат равни на присъственото обучение резултати, а вероятно и по-високи. Научна удовлетвореност и стабилна основа за това ми дава и Сюпс, който още през 1966 година споделя, че „...единственият мощен аргумент за използването на компютрите в образованието е индивидуализираното обучение (базирайки се на изследването на Блум, че индивидуалното обучение подобрява студентските постижения с две стандартни отклонения пред груповите (Bloom, 1984) и че компютърните технологии биха го подобрили чрез използването на

виртуални учебни среди" (Suppes 1966: 3). Разликите между индивидуално и групово обучение по пеене в онлайн среда са големи от гледна точка на спецификата на самия процес, поставяните вокално-технически цели и постигане на крайните резултати. Работата в камерна формация и хор (груповата) е много специфична и според мен задължително изисква физическо присъствие, но тъй като до момента не съм открила материал по темата, който да разгледам, бих могла само да допусна, че е така. Сходно мнение за индивидуалното и груповото обучение като процес изразяват и колегите учени от Философския факултет към Великотърновския университет, които осъществяват проучване, свързано с въвеждането на електронното обучение в образованието, чието резюме съобщава, че: „...електронното образование се възприема позитивно по-скоро на индивидуално (личностно) ниво, а все още недостатъчно силно, като групов процес...". [1] Базирайки се на казаното дотук, бих могла да заява с голям процент убеденост, че индивидуалното обучение по народно пеене, с всички свои особености и специфики, би могло еднакво успешно да бъде реализирано и в присъствена форма на обучение, и в ситуация на отдалечен достъп. Според мен, така създалата се ситуация, не само, че не стопира процесите на обучение, напротив, беше трамплин за творческото мислене и креативност на преподавателите, което от своя страна ги мотивира в посока към осъвременяване и оптимизиране на педагогическите подходи.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение на настоящата разработка бих искала да изразя удовлетвореността си от неочаквано добрите резултати по време на индивидуалното онлайн обучение. То постави началото на промяната в индивидуалното онлайн обучение по народно пеене, генерира успешни подходи, които биха подпомогнали работата не само на моите студенти. Силно вярвам, че чувството на контрол, осъществяван чрез асинхронното обучение под формата на допълнителни задачи, които се поставят от страна на вокалния педагог към студентите му – създаване на собствени упражнения за разпяване, поемане на отговорност за самостоятелно разпяване под контрола на вокалния педагог, работа с инструмента пиано по време на учебния час, първоначално самостоятелно солфежиране на песенния образец, мотивирано с аудиозапис (в определен срок, контролирано от вокалния педагог) – силно мотивира и променя размаха, с който студентът работи не само в тази, но и във всички останали изучавани дисциплини.

Бих изтъкнала като иновативен приноса, че така предложените оптимизирани подходи, могат да бъдат приложени и в присъствена форма на обучение.

На финала бих искала да споделя оптимистичните резултати от проучване на Факултета по музикология на Университета Моцартеум през 2020 година в Залцбург, Австрия, отразяващи как пандемията от Ковид-19 се отразява на вокалната педагогика. „Като цяло, резултатите от това проучване са колебливи от гледна точка на удовлетвореността на преподавателите от обучението с отдалечен достъп за разлика от студентите. Една голяма част от студентите считат, че онлайн обучението ги удовлетворява и биха били положително настроени към по-нататъшно обучение по този начин." (Murdaugh, Hausknecht, Herbst 2020: 8) Този резултат ми дава увереност да

[1] https://www.uni-vt.bg/res/11214/%D0%A0%D0%B5%D0%B7%D1%8E%D0%BC%D0%B5_%D0%B7%D0%B0_%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%B8%D1%82%D0%B5.pdf

оптимизирам своите педагогически подходи и занапред и да бъда достатъчно гъвкава в така променящия се свят.

ЛИТЕРАТУРА

Драганова, Р. (2021). Към въпроса за онлайн преподаването на музика в среден курс (възможности, трудности и потенциал). *Сборник с доклади от научна конференция. с. 4.* Велико Търново. // Draganova, R. (2021). Kam vaprosa za online prepodavaneto na muzika v sreden kurs (vazmozhnost, trudnosti I potencial). *Sbornik s dokladi ot nauchna konferencia. s.4.* Veliko Tarnovo.

Bitzer, D. L., P. G. Braunfeld et al. (1962). PLATO II: A multiple-student, computercontrolled, automatic teaching device. *In J. E. Coulson (Ed.), Programmed learning and computer-based instruction (pp. 205-216).* New York: John Wiley.

Bloom, B. S. (1984). The 2-sigma problem: The search for methods of group instruction as effective a one-on-one tutoring. *Educational Researcher*, 13(6), 4-16.

Murdaugh, K., J. B. Hausknecht, C. T. Herbst. *In-Person or Virtual? - Assessing the Impact of COVID-19 on the Teaching Habits of Voice Pedagogues.* J Voice. 2020 Oct 13:S0892-1997(20)30327-1. doi: 10.1016/j.jvoice.2020.08.027. Epub ahead of print. PMID: 33243666; PMCID: PMC7553062.

Nicholson, P. (2007). A history of E-Learning: Echoes of the pioneers. *In: Computers and Education: E-Learning, From Theory to Practice.* Springer Netherlands, 2008, pp. 1–11. ISBN: 9781846289286. DOI: 10.1007/978-1-4020-4914-9_1. URL: https://link.springer. com/chapter/10.1007/978-1-4020-4914-9{_}1

Suppes, P. (1964). Modern learning theory and the elementary-school curriculum. *American Educational Research Journal*, 1, 79-93.

Suppes, P. (1966). The uses of computers in education. *Scientific American*, 215 (206-220).

Suppes, P. (1986). Computers and education in the 21st century. *In W. Neilson & C. Gaffield (Eds.), Universities in Crisis: A mediaeval institution in the twenty-first century*, 137-151. Toronto: The Institute for Research on Public Policy